

धोरण : 9

संस्कृत

पाठ : १२

सुभाषित – सप्तकम्

स्वाध्याय

प्रश्न 1. विकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चिनुत -

(1) पुंसां श्रेयसी का ?

(क) संनिधिः

(ख) संहतिः

(ग) संगतिः

(घ) संमतिः

(2) न होकपक्षो _____ प्रयाति ।

(क) रथः

(ख) अश्वः

(ग) विहगः

(घ) मत्स्यः

(3) मेघसमं किं न अस्ति ?

(क) तोयम्

(ग) तेजः

(ख) बलम्

(घ) धान्यम्

(4) कुलसद्मनि कः दीपः ?

(क) सत्पुत्रः

(ग) आत्मजः

(ख) शिक्षितपुत्रः

(घ) शूरपुत्रः

(5) केषां नराणां कृते किमपि असाध्यम् नास्ति ?

(क) साहसिकानाम्

(ख) नास्तिकानाम्

(ग) सोत्साहानाम्

(घ) धनिकानाम्

(6) 'विहगः' शब्दस्य पर्यायशब्दः कः ?

(क) तृषा

(ख) तथाडपि

(ग) खगः

(घ) एकपक्षः

(7) 'सुभाषित - सप्तकम् पाठमां 'पाणी' माटे कुओ शब्द
वपराओ ऐ?

(क) तोयम्

(ख) वारि

(ग) जलम्

(घ) सलिलम्

प्रश्न 2. अधोलिखिताना प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत-

(1) कानि पञ्च शनैः शनैः भवन्ति?

➤ पन्थाः, कन्था, पर्वतलङ्घनम्, विद्या, वित्तम् च –
एतानि पञ्च शनैः शनैः भवन्ति।

(2) कीदृशाः तण्डुलाः कदापि न प्ररोहन्ति?

➤ तुषैः परिभ्रष्टाः तण्डुलाः कदापि न प्ररोहन्ति।

(3) खन्यमाना भूमिः किं ददाति?

➤ खन्यमाना भूमिः तोयं ददाति।

(4) पात्रं कः नैव तापयति?

➤ सत्पुत्ररूपः दीपः पात्रं नैव तापयति।

प्रश्न 3. रेखातिपदानि आधृत्य प्रानवाक्य रचयत-

(कदा, कः, किम्, किमर्थम्)

(1) खन्यमाना भूमिः त्रोयं ददाति।

➤ खन्यमाना भूमिः किं ददाति?

(2) सत्पुत्रः द्रव्यावसानसमये चलतां न धत्ते।

➤ सत्पुत्रः कदा चलतां न धत्ते?

(3) एकपक्षो विहगः न प्रयाति।

➤ एकपक्षः कः प्रयाति?

प्रश्न 4. वर्गसहितम् अनुनासिकपदं लिखत -

	वर्ग	अनुनासिकप्रयोगः
उदा., पंडितः	ट वर्गः	पिण्डितः
(1) लंघनम्	- क वर्गः	लङ्घनम्
(2) पंच	- च वर्गः	पञ्च
(3) बंधुः	- त वर्गः	बन्धुः
(4) तंडुलः	- ट वर्गः	तण्डुलः

प्रश्न 5. श्लोकपूर्ति कुरुत -

(1) शनैः पन्थाः .....

..... शनैः शनैः ।

- शनैः पन्थाः शनैः कन्था शनैः पर्वतलवनम् ।
शनैर्विद्या शनैर्वित्तं पञ्चैतानि शनैः शनैः ।

(2) नास्ति मेघसमं .....

..... धान्यसमं प्रियम् ।

➤ नास्ति मेघसमं तोयं नास्ति चात्मसमं बलम् ।

नास्ति चक्षुःसमं तेजो नास्ति धान्यसमं प्रियम् ।

**પ્રશ્ન 6. અધોલિખિતાના પ્રશ્નાનામ્ ઉત્તરાણિ ગુર્જરભાષાયા
લિખત-**

(1) પાંચ અક્ષયનિધિ કયા કયા છે?

➤ ચારિત્ર્ય, શૂરવીરતા, ઉદ્યમશીલતા, પંડિતાઈ અને સારા
મિત્રો તે પાંચ અક્ષયનિધિ છે.

(2) “એક પાંખ વડે પક્ષી ઊડી શકતું નથી” એ કથન દ્વારા
કવિ શું સમજાવે છે?

- પક્ષી ફક્ત એક પાંખથી ઊડી ન શકે; તેને બંને પાંખો જોઈએ. એવી જ રીતે વિદ્વાન થવા માટે વ્યક્તિએ સત્ય, તપ, જ્ઞાન, અહિંસા, વિદ્વાનોને પ્રણામ કરવા અને સચ્ચરિત્રતા જેવા ગુણો ધારણ કરવા પડે છે.

(3) સત્પૂત્ર ને દીપ શા માટે કહ્યો છે?

- દીપ અંધકારમાં પ્રકાશ આપે છે. સારો સદગુણી પુત્ર દીવા જેવો છે. તે પોતાના કુળમાં પ્રકાશ પાથરે છે, પોતાના કુળની કીર્તિ વધારે છે અને કુળને તારે છે.

પ્રશ્ન 7. ગુર્જરભાષાયામ્ અનુવાદં કૃત્વા અર્થવિસ્તાર બોધ ચ લિખત -

(1) શનૈઃ પન્થાઃ શનૈઃ કન્થા શનૈઃ પર્વતલઙ્ઘનમ્ ।

શનૈર્વિદ્યા શનૈર્વિત્તં પઞ્ચૈતાનિ શનૈઃ શનૈઃ ।

અનુવાદ :

ધીમે ધીમે માર્ગ કપાય, ધીમે ધીમે ગૌદડી બને, ધીમે
ધીમે પર્વત ઓળંગાય, ધીમે ધીમે વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય અને ધીમે ધીમે
ધન કમાવાય, આ પાંચ (બાબતો) ધીમે ધીમે થાય.

અર્થવિસ્તાર

પ્રસ્તુત સુભાષિતમાં માર્ગ કાપવાની, ગોદડી સીવવાની, પર્વત ઓળંગવાની, વિદ્યા ગ્રહણ કરવાની ધન કમાવાની ક્રિયા - આ પાંચ ક્રિયાઓ ધીમે ધીમે થાય છે, એમ કહ્યું છે. માર્ગ કાપવામાં ઉતાવળ કરવામાં આવે, તો અકસ્માત થવાનું જોખમ રહે. ગોદી બનાવવી હોય ત્યારે પણ ધીરજ રાખવી પડે. પર્વત ઓળંગતી વખતે ખુબ સાવચેતી રાખવાની હોય છે. વિદ્યા ધીમે ધીમે ગ્રહણ કરાય. ધન ઉતાવળે કમાઈ લેવાતું નથી. માટે આ બાબતો ધીમે ધીમે સિદ્ધ કરવી જોઈએ.

બોધ :

“ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર” આ કહેવત જીવનમાં ઉતારીને માણસે ધીમે ધીમે ધૈર્યપૂર્વક કાર્ય કરવું જોઈએ. તો જ તેને સફળતા પ્રાપ્ત થાય છે.

(2) સોત્સાહાનાં નાસ્ત્યસાધ્યં નરાણાં।
માર્ગારબ્ધાઃ સર્વયત્નાઃ ફલન્તિ ।

અનુવાદ :

ઉત્સાહી માણસોને માટે કંઈ અસાધ્ય નથી. યોગ્ય રીતે
આરંભેલા બધા પ્રયત્નો સફળ થાય છે.

અર્થવિસ્તાર :

આ સુભાષિતમાં ઉત્સાહ-ઉમંગથી કાર્ય કરનારાઓને
માટે બધું કાર્ય સહજ સિદ્ધ થાય છે, એમ કહેવામાં આવ્યું છે.

લાકડું ઘસવામાં આવતાં તેમાંથી પણ અગ્નિ પ્રગટે છે
અને જમીનને ખોદા કરવાથી એમાંથી જનની પ્રાપ્તિ થાય છે.
આ દુનિયામાં ઉત્સાહ અને ઉમંગ ધરાવનાર વ્યક્તિ બધું જ
મેળવી શકે છે. આળસ અને પ્રમાદમાં રાચતી વ્યક્તિ કશું જ
સિદ્ધ કરી શકતી નથી. માટે જ આળસને માણસનો સૌથી મોટો
શત્રુ કહ્યો છે : ' આલસ્યં હિ મનુષ્યાણાં શરીરસ્થો મહારિપુઃ ।'

બોધ :

સફળતા માટે માણસે કોઈ પણ કાર્ય ઉત્સાહ- ઉમંગથી કરવું જોઈએ. બધા પ્રયત્નો યોગ્ય રીતે આરંભવા જોઈએ, તો જ સફળતા મળે છે.

Thanks

For watching